

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 25ης Απριλίου 2013*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική πολιτική — Προσέγγιση των νομοθεσιών — Προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη — Οδηγία 2008/94/ΕΚ — Πεδίο εφαρμογής — Επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα — Πρόγραμμα καθορισμένων παροχών για τους εργαζομένους και μεταβλητού κόστους για τον εργοδότη — Ανεπάρκεια του ενεργητικού — Ελάχιστη προστασία — Οικονομική κρίση — Ισόρροπη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη — Υποχρεώσεις του οικείου κράτους μέλους σε περίπτωση ανεπάρκειας του ενεργητικού — Ευθύνη του κράτους μέλους σε περίπτωση πλημμελούς μεταφοράς της οδηγίας»

Στην υπόθεση C-398/11,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το High Court (Ιρλανδία) με απόφαση της 20ής Ιουλίου 2011, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Ιουλίου 2011, στο πλαίσιο της δίκης

Thomas Hogan,

John Burns,

John Dooley,

Alfred Ryan,

Michael Cunningham,

Michael Dooley,

Denis Hayes,

Marion Walsh,

Joan Power,

Walter Walsh

κατά

Minister for Social and Family Affairs,

Ireland,

Attorney General,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, προεδρεύουσα του τρίτου τμήματος, και τους K. Lenaerts, E. Juhász (εισηγητή), J. Malenovský και D. Šváby, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοίκησης,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησης της 3ης Οκτωβρίου 2012,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι T. Hogan κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τον G. Byrne, solicitor, τον M. Collins, SC, και την C. Donnelly, BL,
- ο Minister for Social and Family Affairs, η Ιρλανδία και ο Attorney General, εκπροσωπούμενοι από τον D. O'Hagan, επικουρούμενο από τον B. Murray, BL, καθώς και από τον E. Carolan, BL,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Langer,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Rozet και J. Enegren,

κατόπιν της απόφασης που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των άρθρων 1 και 8 της οδηγίας 2008/94/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, περί προστασίας των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (ΕΕ L 283, σ. 36).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του T. Hogan και άλλων πρώην εργαζομένων της Waterford Crystal Ltd (στο εξής: Waterford Crystal) και, αφετέρου, του Minister for Social and Family Affairs, της Ιρλανδίας και του Attorney General με αντικείμενο τη μεταφορά της οδηγίας 2008/94 στην εσωτερική έννομη τάξη.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/94, η οδηγία αυτή εφαρμόζεται στις απαιτήσεις μισθωτών από συμβάσεις εργασίας ή από σχέσεις εργασίας κατά εργοδοτών που τελούν σε κατάσταση αφερεγγυότητας υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας.
- 4 Το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι έχουν ληφθεί τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των συμφερόντων των μισθωτών και των προσώπων που έχουν ήδη αποχωρήσει από την επιχείρηση ή από την εγκατάσταση του εργοδότη την ημέρα επέλευσης της αφερεγγυότητάς του, όσον αφορά τα κεκτημένα δικαιώματά τους ή τα δικαιώματα προσδοκίας για

παροχές γήρατος περιλαμβανόμενων και των παροχών επιζώντων, στο πλαίσιο τυχόν υφισταμένων συμπληρωματικών επαγγελματικών ή διεπαγγελματικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων, εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης.

Το ιρλανδικό δίκαιο

Η σύνταξη στο πλαίσιο του συστήματος υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης

- 5 Όσον αφορά τη σύνταξη στο πλαίσιο του ιρλανδικού συστήματος υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών συγκεντρώνονται από το κράτος σε ταμείο κοινωνικών ασφαλίσεων. Μολονότι οι συγκεκριμένες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης συνδέονται κατ' όνομα με τις αποδοχές του εργαζομένου («Pay Related Social Insurance»), η σύνταξη η οποία καταβάλλεται δεν εξαρτάται από το ύψος των εισοδημάτων που έχει πραγματοποιήσει από την εργασία του κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του.
- 6 Η βασική σύνταξη ανέρχεται σε 230,30 ευρώ την εβδομάδα και χορηγείται σε οποιονδήποτε συμπληρώνει την ηλικία συνταξιοδότησης και έχει καταβάλει έναν ελάχιστο αριθμό τέτοιων εισφορών στη διάρκεια της σταδιοδρομίας του. Η λειτουργία του συστήματος συνταξιοδότησης το οποίο προβλέπεται εκ του νόμου είναι ανεξάρτητη των δικαιωμάτων που έχει τυχόν αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος στο πλαίσιο επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος, είτε πρόκειται για πρόγραμμα καθορισμένων παροχών είτε για πρόγραμμα καθορισμένων εισφορών.

Τα συμπληρωματικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα καθορισμένων παροχών

- 7 Στην Ιρλανδία ο κανόνας σε σχέση με τα περισσότερα συμπληρωματικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα καθορισμένων παροχών είναι ότι, καθόσον τα στοιχεία του ενεργητικού των προγραμμάτων αυτών ελέγχονται από trustees, δηλαδή διαχειριστές του ταμείου, οι οποίοι τα διατηρούν υπό την κατοχή τους προς αποκλειστικό όφελος των μετεχόντων στο πρόγραμμα, τα σχετικά κεφάλαια δεν ανήκουν στον εργοδότη και δεν μπορούν να διατεθούν για τη συλλογική ικανοποίηση των δανειστών του σε περίπτωση αφερεγγυότητάς του.
- 8 Στο πλαίσιο τέτοιου προγράμματος, το δικαίωμα των εργαζομένων σε σύνταξη εξαρτάται από την επάρκεια του ενεργητικού. Η προστασία των οικείων κεφαλαίων ανατίθεται στο trust, με συνέπεια αυτά να διαχωρίζονται από τη λοιπή περιουσία του εργοδότη.
- 9 Σύμφωνα με την ιρλανδική νομοθεσία, τα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα χρηματοδοτούνται από εισφορές τόσο των εργοδοτών όσο και των εργαζομένων. Οι τελευταίοι καταβάλλουν στο επαγγελματικό ταμείο ποσό που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο ποσοστό επί των αποδοχών τους, ενώ οι εργοδότες εισφέρουν ετησίως ό,τι απαιτείται για να διασφαλιστεί ότι, σε βάθος χρόνου, τα στοιχεία του ενεργητικού θα επαρκούν προς κάλυψη των υποχρεώσεων του συμπληρωματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος.
- 10 Για τον καθορισμό του ύψους της εισφοράς του εργοδότη, ο νόμος του 1990 για τις συντάξεις (Pensions Act 1990), όπως έχει τροποποιηθεί, αναφέρει ότι αυτή υπολογίζεται από αναλογιστές βάσει ειδικής μεθόδου που στηρίζεται σε ένα κατώτατο όριο χρηματοδοτικής κάλυψης («Minimum Funding Standard»). Επομένως, τα συμπληρωματικά προγράμματα είναι «μεταβλητού κόστους», εφόσον ο εργοδότης εισφέρει κάθε έτος, σε συμπλήρωμα των εισφορών των εργαζομένων, το ποσό που είναι αναγκαίο ώστε να υπάρχει, μακροπρόθεσμα, ισορροπία μεταξύ ενεργητικού και παθητικού.

- 11 Τα καταστατικά των επαγγελματικών ταμείων επιτρέπουν στον εργοδότη να θέσει ανά πάσα στιγμή το συμπληρωματικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα υπό εκκαθάριση, θέτοντας έτσι τέρμα και στην υποχρέωσή του να εισφέρει σε αυτό. Προβλέπουν επίσης ότι, σε περίπτωση εκκαθάρισης του ταμείου είτε λόγω της απόφασης του εργοδότη να απαλλαγεί από την υποχρέωση εισφοράς, είτε λόγω αφερεγγυότητάς του, είτε για οποιονδήποτε άλλο λόγο, οι εργαζόμενοι δικαιούνται να λάβουν ένα μέρος των διαθέσιμων κεφαλαίων.
- 12 Στην Ιρλανδία η σύνταξη βάσει του συστήματος υποχρεωτικής ασφάλισης μπορεί να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο συμπληρωματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος καθορισμένων παροχών. Γίνεται τότε λόγος για προσαρμοσμένη σύνταξη («integrated pension»).

Η μεταφορά του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/94 στο ιρλανδικό δίκαιο

- 13 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η μοναδική διάταξη του εθνικού δικαίου σε σχέση με την οποία ορίζεται ρητώς ότι έχει θεσπιστεί για τη μεταφορά του άρθρου 8 της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/004, σ. 35), το οποίο ταυτίζεται με το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, στην εσωτερική έννομη τάξη είναι το άρθρο 7 του νόμου του 1984 για την προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη [Protection of Employees (Employers' Insolvency) Act 1984], που προβλέπει την καταβολή στο συμπληρωματικό επαγγελματικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα όλων των εισφορών τις οποίες ο εργοδότης παρακράτησε ή όφειλε κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες πριν από την επέλευση της αφερεγγυότητάς του.

Το πραγματικά περιστατικά και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 14 Οι ενάγοντες της κύριας δίκης είναι δέκα πρώην μισθωτοί υπάλληλοι της Waterford Crystal, επιχείρησης που ειδικευόταν από το 1947 στην κατασκευή όλως εκλεπτυσμένων προϊόντων από κρύσταλλο και είχε την έδρα της στην πόλη Waterford (Ιρλανδία). Οκτώ από τους δέκα ενάγοντες επρόκειτο να συνταξιοδοτηθούν μεταξύ 2011 και 2013, ενώ οι υπόλοιποι δύο το 2019 και το 2022 αντίστοιχα.
- 15 Ένας των όρων πρόσληψής τους στην εταιρία ήταν να μετάσχουν σε κάποιο από τα δύο συμπληρωματικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα καθορισμένων παροχών, το Waterford Crystal Limited Contributory Pension Scheme for Factory Employees ή το Waterford Crystal Limited Contributory Pension Scheme for Staff, τα οποία είχαν δημιουργηθεί από τον εργοδότη τους με ιδρυτική πράξη trust το 1975 και το 1960 αντίστοιχα.
- 16 Αμφότερα τα προγράμματα προέβλεπαν ότι οι εργαζόμενοι οι οποίοι θα συνταξιοδοτούνταν με τη συμπλήρωση του κανονικού ορίου ηλικίας θα μπορούσαν να λάβουν σύνταξη γήρατος υπολογιζόμενη βάσει του τελευταίου τους μισθού («actual final salary»), μείον τη σύνταξη που θα τους χορηγούνταν βάσει του εθνικού συστήματος υποχρεωτικής ασφάλισης («State pension», στο εξής: κρατική σύνταξη). Από την αφαίρεση αυτή θα προέκυπτε ένα ποσό («final pensionable salary») του οποίου τα δύο τρίτα θα αντιστοιχούσαν στη σύνταξη γήρατος που θα δικαιούνταν βάσει των επίμαχων συμπληρωματικών προγραμμάτων.
- 17 Στις αρχές του 2009 διορίστηκε αναγκαστικός διαχειριστής για τη Waterford Crystal και διαπίστωσε ότι η επιχείρηση είχε πτωχεύσει. Τα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά της προγράμματα τέθηκαν υπό εκκαθάριση στις 31 Μαρτίου 2009, ημερομηνία κατά την οποία το ενεργητικό ανερχόταν συνολικά σε 130 εκατομμύρια ευρώ, το παθητικό σε 240 εκατομμύρια ευρώ, οπότε υπήρχε έλλειμμα ύψους 110 εκατομμυρίων ευρώ περίπου.

- 18 Ο αναλογιστής στον οποίο απευθύνθηκαν οι ενάγοντες της κύριας δίκης εκτίμησε ότι αυτοί θα λάβουν 18 % έως 28 % των ποσών που θα δικαιούνται βάσει της τρέχουσας αξίας των δεδουλευμένων τους παροχών. Ο αναλογιστής που προσέλαβε η Ιρλανδία διαφώνησε σε ορισμένα σημεία με τον ως άνω υπολογισμό και κατέληξε ότι το αντίστοιχο ποσοστό κυμαινόταν μεταξύ 16 % και 41 %, χωρίς να πλησιάζει το 49 % για το οποίο έκανε λόγο το Δικαστήριο στην απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2007, C-278/05, Robins κ.λπ. (Συλλογή 2007, σ. I-1053).
- 19 Κατόπιν τούτου, οι ενάγοντες της κύριας δίκης κινήθηκαν δικαστικώς, ισχυριζόμενοι ότι η Ιρλανδία δεν μετέφερε ορθώς στην εσωτερική της έννομη τάξη το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, λαμβανομένης υπόψη της προαναφερθείσας απόφασης Robins κ.λπ.
- 20 Η Ιρλανδία υποστηρίζει αντιθέτως ότι έχει λάβει, τόσο πριν όσο και μετά την έκδοση της προαναφερθείσας απόφασης Robins κ.λπ., πολλά και σημαντικά μέτρα για την προστασία των συμφερόντων των μετεχόντων σε συμπληρωματικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα.
- 21 Το High Court, κρίνοντας ότι η ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας 2008/94 είναι αναγκαία για την έκδοση της απόφασής του, ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει η οδηγία 2008/94 [...] εφαρμογή στην περίπτωση των εναγόντων, βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής και λαμβάνοντας υπόψη ότι η απώλεια των συνταξιοδοτικών παροχών που ζητούν οι ενάγοντες δεν γεννά, κατά το ιρλανδικό δίκαιο, απαίτηση έναντι του εργοδότη, η οποία θα αναγνωριζόταν στο πλαίσιο δικαστικής ή άλλης διαδικασίας εκκαθάρισης της εταιρίας του, ούτε τους παρέχει οποιαδήποτε άλλη νομική βάση για άσκηση αγωγής έναντι του εργοδότη υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης;
- 2) Μπορεί το εθνικό δικαστήριο, κατά την εξέταση του ζητήματος αν το κράτος συμμορφώθηκε προς τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 8 [της οδηγίας 2008/94], να λάβει υπόψη την ανταποδοτική σύνταξη την οποία θα λάβουν οι ενάγοντες από το κράτος (ανεξαρτήτως του επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος) και να συγκρίνει α) το άθροισμα της κρατικής σύνταξης και του ποσού της σύνταξης που οι ενάγοντες θα λάβουν ή είναι πιθανό να λάβουν στην πράξη δυνάμει του οικείου επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος με β) το άθροισμα της κρατικής σύνταξης και της αξίας των δεδουλευμένων παροχών καθενός από τους ενάγοντες κατά την ημερομηνία που το εν λόγω πρόγραμμα τέθηκε υπό εκκαθάριση, εφόσον η κρατική σύνταξη ελήφθη υπόψη κατά τον καθορισμό του ύψους της συνταξιοδοτικής παροχής, της οποίας την καταβολή ζητούν οι ενάγοντες;
- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα, αρκούν τα ποσά τα οποία είναι πιθανό να λάβουν οι ενάγοντες για να θεωρηθεί ότι το κράτος συμμορφώθηκε προς τις υποχρεώσεις που υπέχει από το [εν λόγω] άρθρο 8;
- 4) Πρέπει, για να τύχει εφαρμογής το άρθρο 8 της οδηγίας [2008/94], να θεμελιωθεί η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της απώλειας των συνταξιοδοτικών παροχών των εναγόντων και της αφερεγγυότητας του εργοδότη τους, πέραν του γεγονότος ότι i) το συνταξιοδοτικό πρόγραμμα δεν χρηματοδοτείται επαρκώς από την ημερομηνία επέλευσης της αφερεγγυότητας του εργοδότη και εντεύθεν και ii) η αφερεγγυότητα του εργοδότη συνεπάγεται ότι αυτός δεν διαθέτει τους αναγκαίους πόρους για να καταβάλλει τις εισφορές που θα καθιστούσαν δυνατή την εις το ακέραιο απόδοση των παροχών στους μετέχοντες στο οικείο πρόγραμμα (ενώ ο εργοδότης δεν υπέχει σχετική υποχρέωση άπαξ και το πρόγραμμα τεθεί υπό εκκαθάριση);
- 5) Μπορεί να θεωρηθεί ότι η Ιρλανδία, με τα [μέτρα που έλαβε], εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις τις οποίες επιβάλλει η οδηγία [2008/94] λαμβανομένων υπόψη των κοινωνικών, εμπορικών και οικονομικών παραγόντων που η Ιρλανδία συνεκτίμησε στο πλαίσιο του σχεδίου επανεξέτασης

της προστασίας των συντάξεων κατόπιν της [προαναφερθείσας] απόφασης Robins [...] και, ιδίως, υπό το πρίσμα της «αναγκαιότητας ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στην Κοινότητα», κατά την έννοια της τρίτης αιτιολογικής σκέψης της [εν λόγω] οδηγίας;

- 6) Αποτελεί η οικονομική κατάσταση [...] μια εξαιρετική περίπτωση η οποία αρκεί για να δικαιολογήσει χαμηλότερο από το απαιτούμενο υπό άλλες συνθήκες επίπεδο προστασίας των συμφερόντων των εναγόντων και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, ποιο είναι το χαμηλότερο επίπεδο προστασίας που μπορεί να επιτραπεί;
- 7) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα, συνιστά αυτό καθ' εαυτό το γεγονός ότι τα μέτρα που έλαβε το κράτος μετά την [προαναφερθείσα] απόφαση Robins [κ.λπ.] δεν είχαν ως αποτέλεσμα να εξασφαλίσουν για τους ενάγοντες πλέον του 49 % της αξίας των δεδουλευμένων παροχών τους δυνάμει του επαγγελματικού τους συνταξιοδοτικού προγράμματος σοβαρή παράβαση των υποχρεώσεων του κράτους, με συνέπεια να γεννάται αξίωση των εναγόντων προς αποζημίωση (π.χ. χωρίς να αποδειχθεί περαιτέρω ότι στοιχειοθετείται, λόγω του τρόπου κατά τον οποίο ενήργησε το κράτος μετά την [προαναφερθείσα] απόφαση Robins, κατάφωρη και πρόδηλη παράβαση των υποχρεώσεων που αυτό υπέχει από το άρθρο 8 της οδηγίας [2008/94]);»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 22 Με το πρώτο του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2008/94 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει εφαρμογή επί των δικαιωμάτων που έχουν οι πρώην εργαζόμενοι μιας επιχείρησης σε παροχές γήρατος βάσει συμπληρωματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος το οποίο είχε δημιουργήσει ο εργοδότης τους.
- 23 Το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται με το ερώτημά του στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας και επισημαίνει ότι το ιρλανδικό δίκαιο δεν προβλέπει, σε μια τέτοια περίπτωση, οποιαδήποτε νομική βάση στην οποία θα μπορούσαν να στηριχθούν οι ενάγοντες της κύριας δίκης για να στραφούν κατά του εργοδότη τους.
- 24 Συναφώς υπογραμμίζεται ότι, εφόσον οι ενάγοντες της κύριας δίκης υποχρεώθηκαν κατά την πρόσληψή τους να μετάσχουν σε επαγγελματικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα του εργοδότη τους, πρέπει να θεωρηθεί ότι τα δικαιώματά τους σε παροχές γήρατος στο πλαίσιο τέτοιου προγράμματος απορρέουν από τις συμβάσεις ή τις σχέσεις εργασίας με τον εργοδότη τους, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/94.
- 25 Το δε άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 επιβάλλει στα κράτη μέλη μια συγκεκριμένη υποχρέωση υπέρ των μισθωτών. Τα κράτη μέλη μπορούν να εκπληρώσουν την ως άνω υποχρέωσή τους με διάφορους τρόπους. Στο πλαίσιο αυτό οφείλουν ενδεχομένως να εξασφαλίσουν ότι είτε ο εργοδότης είτε το ανεξάρτητο από τον εργοδότη ίδρυμα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών είναι σε θέση να τηρήσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από συμπληρωματικό επαγγελματικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα.
- 26 Δεν αμφισβητείται ότι οι ενάγοντες της κύριας δίκης είναι πρώην εργαζόμενοι εταιρίας οι οποίοι ισχυρίζονται ότι τα συμφέροντά τους, όσον αφορά δεδουλευμένες παροχές γήρατος στο πλαίσιο συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος, δεν προστατεύθηκαν από την Ιρλανδία άπαξ ο εργοδότης τους περιήλθε σε κατάσταση αφερεγγυότητας.

- 27 Κατά συνέπεια, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2008/94 έχει την έννοια ότι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της τα δικαιώματα που έχουν οι πρώην εργαζόμενοι μιας επιχείρησης σε παροχές γήρατος βάσει συμπληρωματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος το οποίο είχε δημιουργήσει ο εργοδότης τους.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 28 Με το δεύτερό του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η προβλεπόμενη από τον νόμο κρατική σύνταξη μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά την εκτίμηση του ζητήματος αν το οικείο κράτος μέλος εκπλήρωσε την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο αυτό.
- 29 Σημειωτέον ότι σκοπός του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/94 είναι να διασφαλιστεί ότι, σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, θα προστατευθούν τα συμφέροντα των εργαζομένων σε σχέση με τυχόν δικαιώματά τους σε παροχές γήρατος στο πλαίσιο συμπληρωματικών επαγγελματικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων. Η ίδια μάλιστα η διάταξη ορίζει ότι αφορά αποκλειστικώς και μόνον τα επαγγελματικά ή διεπαγγελματικά συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα, επεξηγώντας ότι η εν λόγω προστασία καλύπτει προγράμματα «εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης».
- 30 Δεδομένου ότι το γράμμα του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/94 είναι σαφές, δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη η προβλεπόμενη από τον νόμο κρατική σύνταξη κατά την εκτίμηση του ζητήματος αν το οικείο κράτος μέλος εκπλήρωσε την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο αυτό.
- 31 Η ως άνω διαπίστωση δεν αναιρείται από το γεγονός ότι υπάρχει εθνική ρύθμιση σχετική με τα συμπληρωματικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα, η οποία προβλέπει ότι, κατά τον υπολογισμό του ύψους των παροχών γήρατος στο πλαίσιο τέτοιου προγράμματος, αφαιρείται από τον τελευταίο μισθό του εργαζομένου («actual final salary») το ποσό που αντιστοιχεί στην κρατική σύνταξη.
- 32 Πράγματι, ο συνυπολογισμός της κρατικής σύνταξης στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/94 θα καθιστούσε κενή περιεχομένου την προστασία η οποία πρέπει, κατά το άρθρο αυτό, να παρέχεται στο πλαίσιο συμπληρωματικών επαγγελματικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων.
- 33 Κατά συνέπεια, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη η προβλεπόμενη από τον νόμο κρατική σύνταξη κατά την εκτίμηση του ζητήματος αν το οικείο κράτος μέλος εκπλήρωσε την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο αυτό.
- 34 Κατόπιν της απάντησης που δόθηκε στο δεύτερο ερώτημα, παρέλκει η εξέταση του τρίτου ερωτήματος.

Επί του τέταρτου ερωτήματος

- 35 Με το τέταρτό του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τυγχάνει εφαρμογής απλώς και μόνον εφόσον το συμπληρωματικό επαγγελματικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα δεν έχει επάρκεια ενεργητικού κατά τον χρόνο που ο εργοδότης περιέρχεται σε κατάσταση αφερεγγυότητας και αυτός, λόγω ακριβώς της αφερεγγυότητάς του, δεν διαθέτει τα αναγκαία κεφάλαια για να καταβάλλει τις εισφορές οι οποίες θα καθιστούσαν δυνατή την εις το ακέραιο απόδοση των παροχών που οφείλονται στους μετέχοντες στο οικείο πρόγραμμα, ή αν απαιτείται επιπλέον από τους μετέχοντες να αποδείξουν ότι συντρέχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι συνετέλεσαν στην απώλεια των δεδουλευμένων τους παροχών γήρατος.

- 36 Επιβάλλεται συναφώς η διαπίστωση ότι αντικείμενο της οδηγίας 2008/94 είναι η προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη. Επ' ουδενί τίγεται το ζήτημα των αιτιών της αφερεγγυότητας αυτής.
- 37 Όσον αφορά την ανεπάρκεια του ενεργητικού του συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος, αυτή μπορεί να οφείλεται σε διάφορους λόγους, όπως, παραδείγματος χάρη, στην παράλειψη καταβολής εισφορών είτε από τους εργαζομένους είτε από τον εργοδότη, σε δυσμενείς εξελίξεις στις κεφαλαιαγορές, σε κακοδιαχείριση του ταμείου του προγράμματος ή σε έλλειψη αρκούντως αυστηρών κανόνων προληπτικής εποπτείας.
- 38 Το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 δεν διακρίνει πάντως μεταξύ των ως άνω πιθανών αιτιών, αλλά επιβάλλει μια γενική υποχρέωση προστασίας των συμφερόντων των εργαζομένων, αναθέτοντας στα κράτη μέλη να καθορίσουν, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως δε με την οδηγία 2003/41/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 2003, για τις δραστηριότητες και την εποπτεία των ιδρυμάτων που προσφέρουν υπηρεσίες επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών (ΕΕ L 235, σ. 10), τις μεθόδους με τις οποίες θα εκπληρώσουν την εν λόγω υποχρέωση.
- 39 Έτσι, δεν είναι απαραίτητο, προκειμένου να τύχει εφαρμογής το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, να προσδιοριστούν οι αιτίες ούτε της αφερεγγυότητας του εργοδότη ούτε της ανεπάρκειας του ενεργητικού του συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος.
- 40 Κατά συνέπεια, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 έχει την έννοια ότι τυγχάνει εφαρμογής απλώς και μόνον εφόσον το συμπληρωματικό επαγγελματικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα δεν έχει επάρκεια ενεργητικού κατά τον χρόνο που ο εργοδότης περιέρχεται σε κατάσταση αφερεγγυότητας και αυτός, λόγω ακριβώς της αφερεγγυότητάς του, δεν διαθέτει τα αναγκαία κεφάλαια για να καταβάλλει τις εισφορές οι οποίες θα καθιστούσαν δυνατή την εις το ακέραιο απόδοση των παροχών που οφείλονται στους μετέχοντες στο οικείο πρόγραμμα. Δεν απαιτείται από τους τελευταίους να αποδείξουν ότι συντρέχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι συνετέλεσαν στην απώλεια των δεδουλευμένων τους παροχών γήρατος.

Επί του πέμπτου και του έκτου ερωτήματος

- 41 Με το πέμπτο και το έκτο του ερώτημα, τα οποία ενδείκνυται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2008/94 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τα μέτρα που έλαβε η Ιρλανδία κατόπιν της έκδοσης της προαναφερθείσας απόφασης Robins κ.λπ. συνιστούν εκπλήρωση των επιβαλλόμενων από την ως άνω οδηγία υποχρεώσεων, υπό το πρίσμα της αναγκαιότητας ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, και αν η οικονομική κατάσταση μπορεί να συνιστά εξαιρετική περίπτωση, ικανή να δικαιολογήσει χαμηλότερο επίπεδο προστασίας των συμφερόντων των εργαζομένων όσον αφορά τις δεδουλευμένες τους παροχές γήρατος στο πλαίσιο συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος.
- 42 Στην προαναφερθείσα απόφαση Robins κ.λπ., το Δικαστήριο, ερμηνεύοντας το άρθρο 8 της οδηγίας 80/987, το οποίο ταυτίζεται με το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, αναγνώρισε ότι τα κράτη μέλη έχουν μεν ευρεία διακριτική ευχέρεια κατά τον καθορισμό τόσο του μηχανισμού όσο και του επιπέδου της προστασίας των δεδουλευμένων παροχών γήρατος στο πλαίσιο συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος, σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, χωρίς όμως να επιβάλλεται υποχρέωση πλήρους εγγύησης (προαναφερθείσα απόφαση Robins κ.λπ., σκέψεις 36 και 42 έως 45).

- 43 Κατά την εκτίμηση του Δικαστηρίου, πάντως, δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι ανταποκρίνονται στον ορισμό της έννοιας «προστασία», όπως χρησιμοποιείται στο άρθρο 8 της οδηγίας 80/987, διατάξεις εσωτερικού δικαίου που μπορούν να διασφαλίσουν λιγότερο από το ήμισυ της αξίας των δεδουλευμένων παροχών ενός εργαζομένου στο πλαίσιο συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος (προαναφερθείσα απόφαση Robins κ.λπ., σκέψη 57).
- 44 Η εκτίμηση αυτή είναι προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις μιας ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, λαμβανομένων υπόψη, αφενός, της ανομοιομορφίας και μάλλον απρόβλεπτης εξέλιξης της οικονομικής κατάστασης των κρατών μελών και, αφετέρου, της ανάγκης διασφάλισης ενός ελάχιστου επιπέδου προστασίας των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη οφειλόμενης, παραδείγματος χάρη, σε δυσμενή εξέλιξη των οικονομικών συνθηκών.
- 45 Υπ' αυτή την έννοια, η ορθή εκτέλεση από τα κράτη μέλη των υποχρεώσεων που προβλέπει το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 δεν κρίνεται βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των μέτρων τα οποία έχουν λάβει, αλλά βάσει του αποτελέσματος της εφαρμογής των εν λόγω εθνικών μέτρων.
- 46 Εξάλλου, το προεκτεθέν στη σκέψη 13 της παρούσας απόφασης εθνικό μέτρο, στο οποίο αναφέρθηκε το αιτούν δικαστήριο, μάλλον δεν είναι ικανό, αν ληφθούν υπόψη οι εκτιμήσεις που περιελήφθησαν στη σκέψη 18 της παρούσας απόφασης, να διασφαλίσει το απαιτούμενο κατά την προαναφερθείσα απόφαση Robins κ.λπ. ελάχιστο επίπεδο προστασίας.
- 47 Κατά συνέπεια, στο πέμπτο και στο έκτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2008/94 έχει την έννοια ότι τα μέτρα που έλαβε η Ιρλανδία κατόπιν της έκδοσης της προαναφερθείσας απόφασης Robins κ.λπ. δεν συνιστούν εκπλήρωση των επιβαλλόμενων από την ως άνω οδηγία υποχρεώσεων, υπό το πρίσμα της αναγκαιότητας ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, και ότι η οικονομική κατάσταση δεν συνιστά εξαιρετική περίπτωση, ικανή να δικαιολογήσει χαμηλότερο επίπεδο προστασίας των συμφερόντων των εργαζομένων όσον αφορά τις δεδουλευμένες τους παροχές γήρατος στο πλαίσιο συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος.

Επί του έβδομου ερωτήματος

- 48 Με το έβδομο του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2008/94 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αυτό καθ' εαυτό το γεγονός ότι τα μέτρα που έλαβε η Ιρλανδία μετά την προαναφερθείσα απόφαση Robins κ.λπ. δεν είχαν ως αποτέλεσμα να εξασφαλίσουν για τους ενάγοντες της κύριας δίκης πλέον του 49 % της αξίας των δεδουλευμένων παροχών τους δυνάμει του συμπληρωματικού επαγγελματικού τους συνταξιοδοτικού προγράμματος αρκεί για να στοιχειοθετηθεί κατάφωρη παράβαση των υποχρεώσεων του εν λόγω κράτους μέλους.
- 49 Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι οι ζημιωθέντες ιδιώτες έχουν δικαίωμα αποζημίωσης εφόσον συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις, ότι δηλαδή ο επίμαχος κανόνας δικαίου αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, ότι η παράβαση του κανόνα αυτού είναι κατάφωρη και, τέλος, ότι υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράβασης αυτής και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες (αποφάσεις της 24ης Μαρτίου 2009, C-445/06, Danske Slagterier, Συλλογή 2009, σ. I-2119, σκέψη 20, και της 9ης Δεκεμβρίου 2010, C-568/08, Combinatie Spijker Infrabouw-De Jonge Konstruktie κ.λπ., Συλλογή 2010, σ. I-12655, σκέψη 87 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 50 Το έβδομο ερώτημα αφορά τη δεύτερη από τις ως άνω προϋποθέσεις.
- 51 Από την ημερομηνία δημοσίευσης της προαναφερθείσας απόφασης Robins κ.λπ., ήτοι από τις 25 Ιανουαρίου 2007, τα κράτη μέλη γνώριζαν ότι η ορθή μεταφορά της οδηγίας 2008/94 στην εσωτερική τους έννομη τάξη προϋποθέτει ότι ο εργαζόμενος θα είναι σε θέση να λάβει, σε περίπτωση

αφερεγγυότητας του εργοδότη του, τουλάχιστον το ήμισυ της αξίας των παροχών γήρατος για τις οποίες έχει θεμελιώσει δικαίωμα καταβάλλοντας εισφορές στο πλαίσιο συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος.

- 52 Υπό τις συνθήκες αυτές διαπιστώνεται ότι, μολονότι το περιεχόμενο και η έκταση της υποχρέωσης που υπέχουν τα κράτη μέλη από το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, το οποίο αποσκοπεί στην παροχή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, είχαν, το αργότερο στις 25 Ιανουαρίου 2007, αποσαφηνιστεί και διευκρινιστεί, η Ιρλανδία δεν εκπλήρωσε ορθώς την ως άνω υποχρέωση, με συνέπεια να στοιχειοθετείται κατάφωρη παράβαση του συγκεκριμένου κανόνα δικαίου στο πλαίσιο ενδεχόμενου ελέγχου της ευθύνης του εν λόγω κράτους μέλους για ζημίες που προκλήθηκαν σε ιδιώτες.
- 53 Κατά συνέπεια, στο έβδομο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2008/94 έχει την έννοια ότι αυτό καθ' εαυτό το γεγονός ότι τα μέτρα που έλαβε η Ιρλανδία μετά την προαναφερθείσα απόφαση Robins κ.λπ. δεν είχαν ως αποτέλεσμα να εξασφαλίσουν για τους ενάγοντες της κύριας δίκης πλέον του 49 % της αξίας των δεδουλευμένων παροχών τους δυνάμει του συμπληρωματικού επαγγελματικού τους συνταξιοδοτικού προγράμματος αρκεί για να στοιχειοθετηθεί κατάφωρη παράβαση των υποχρεώσεων του εν λόγω κράτους μέλους.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 54 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Η οδηγία 2008/94/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, περί προστασίας των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, έχει την έννοια ότι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της τα δικαιώματα που έχουν οι πρώην εργαζόμενοι μιας επιχείρησης σε παροχές γήρατος βάσει συμπληρωματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος το οποίο είχε δημιουργήσει ο εργοδότης τους.
- 2) Το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη η προβλεπόμενη από τον νόμο κρατική σύνταξη κατά την εκτίμηση του ζητήματος αν το οικείο κράτος μέλος εκπλήρωσε την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο αυτό.
- 3) Το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 έχει την έννοια ότι τυγχάνει εφαρμογής απλώς και μόνον εφόσον το συμπληρωματικό επαγγελματικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα δεν έχει επάρκεια ενεργητικού κατά τον χρόνο που ο εργοδότης περιέρχεται σε κατάσταση αφερεγγυότητας και αυτός, λόγω ακριβώς της αφερεγγυότητάς του, δεν διαθέτει τα αναγκαία κεφάλαια για να καταβάλλει τις εισφορές οι οποίες θα καθιστούσαν δυνατή την εις το ακέραιο απόδοση των παροχών που οφείλονται στους μετέχοντες στο οικείο πρόγραμμα. Δεν απαιτείται από τους τελευταίους να αποδείξουν ότι συντρέχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι συνετέλεσαν στην απώλεια των δεδουλευμένων τους παροχών γήρατος.
- 4) Η οδηγία 2008/94 έχει την έννοια ότι τα μέτρα που έλαβε η Ιρλανδία κατόπιν της έκδοσης της απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 25ης Ιανουαρίου 2007, C-278/05, Robins κ.λπ., δεν συνιστούν εκπλήρωση των επιβαλλόμενων από την ως άνω οδηγία υποχρεώσεων, υπό το πρίσμα της αναγκαιότητας ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, και ότι η οικονομική κατάσταση δεν συνιστά εξαιρετική περίπτωση,

ικανή να δικαιολογήσει χαμηλότερο επίπεδο προστασίας των συμφερόντων των εργαζομένων όσον αφορά τις δεδουλευμένες τους παροχές γήρατος στο πλαίσιο συμπληρωματικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού προγράμματος.

- 5) Η οδηγία 2008/94 έχει την έννοια ότι αυτό καθ' εαυτό το γεγονός ότι τα μέτρα που έλαβε η Ιρλανδία μετά την προαναφερθείσα απόφαση *Robins* κ.λπ. δεν είχαν ως αποτέλεσμα να εξασφαλίσουν για τους ενάγοντες της κύριας δίκης πλέον του 49 % της αξίας των δεδουλευμένων παροχών τους δυνάμει του συμπληρωματικού επαγγελματικού τους συνταξιοδοτικού προγράμματος αρκεί για να στοιχειοθετηθεί κατάφωρη παράβαση των υποχρεώσεων του εν λόγω κράτους μέλους.

(υπογραφές)